List 20. **NOVICE** Tečaj XLVIII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 14. maja 1890.

Obseg: Naznanilo in razglas. — Naznanilo. — Naprava za pomnoževanje rastlin. — Pouk o kmetijstvu in sadjarstvu po ljudskih šolah. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Naznanilo in razglas.

Novo šolsko leto na podkovski šoli ljubljanski se prične 1. dne julija 1890 leta.

S poukom v podkovstvu je združen tudi nauk o ogledovanji živine in mesa. Kdor želi sprejet biti v podkovsko šolo, mora se izkazati:

1. S spričevalom, da se je pri kakem kovaču izučil za kovaškega pomočnika;

2. z domovinskim listom;

3. s spričevalom svojega župnika ali župana, da je poštenega vedenja, in

4. da zna brati in pisati slovenski.

Ubožni učenci morejo tudi dobiti štipendijo po 60, oziroma 50 forintov.

Prosilci za štipendije imajo predložiti:

1. ubožni list,

2. spričevalo o poštenem vedenji, in

3. potrdilo, da so delali uže dve leti za kovaške pomočnike. Prošnje z le temi spričevali imajo poslati vsaj do 15. junija glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja do konca decembra 1890. leta. Kdor dobro prebije preskušnjo, more po postavi iz 1873. leta dobiti patent podkovskega mojstra, ker sedaj ne more nihče brez preskušnje postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec si ima za šolski čas skrbeti le za živež in stanovanje ter za potrebne šolske knjige. Stanovanje dobodo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih bolezni, pa tudi premalo izurjenih oglednikov živinskih in mesovnih, zatorej naj bi skrbela županstva, da dobode vsaka občina vsaj po enega dobrega kovača in živinskega in mesovnega oglednika.

Janez Murnik,
predsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis
začasni vodja podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 27. in 28. junija t. l., in sicer: 27. junija skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso obiskavali podkovske šole. 28. junija pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, kateri se hočejo podvreči tej skušnji, naj se oglase pri podpisanem vodstvu do 15. dne junija t. l.

Vodstvo podkovske šole v Ljubljani
dne 1. maja 1890.

Dr. Karol vitez Bleiweis.

Naprava za pomnoževanje rastlin.

Podobi 1. in 2. kažeta prav pripravno napravo za ceno razmnoževanje rastlin. Nadomestuje namreč veliko število cvetličnih loncev, in lahko je ž njo prikladno ravnati z vsako rastlino posebe. Vsaka rastlina ima poseben odtok za vodo, in lahko jo presadiš, ne da se zemlja kaj otrese, ali da se korenin dotakneš. To napravo

pa narediš, če izbereš primeren ploh in vanj vdolbeš luknje, kakeršne ti kaže podoba. Izdolbi pa jih le toliko globoko, da ostane še dno, v katero zvrtaš luknjico za odtok vode. Kadar si to naredil, prereži ploh podolgoma skozi sredo lukenj, konce pa priredi, kakor razločno kaže podoba. Na konce pridejo namreč zareze, v katere se vtakne pločevinast žleb, ki vse skupaj drži. Ker ta žleb ves ploh nekoliko od tal odmika, zato je pod plohom dosti prostora za odtakanje vode in prezračevanje.

„Wiener Landw. Zeitung.“

Pouk o kmetijstvu in sadjarstvu po ljudskih šolah.*)

Šolsko vrtnarstvo povzdiga se na Kranjskem vedno bolj in bolj, in to nekoliko zato, ker se vedno bolj zanimajo učitelji za nje, nekoliko zato, ker se teoretično-praktično izobražujejo v kmetijstvu in sadjarstvu na učiteljskih tečajih v Grmu (prej na Slapu). Da bi se pa šolsko vrtnarstvo še na višo stopinjo vzpelo v naši domovini in da bi učiteljstvo moglo pravih uspehov tega pouka pokazati in s tem ogreti za prekoristno reč tudi one kraje, koder nočejo še napraviti šolskih vrtov ter vpeljati pouka v kmetijstvu in sadjarstvu, to je namen temu spisu.

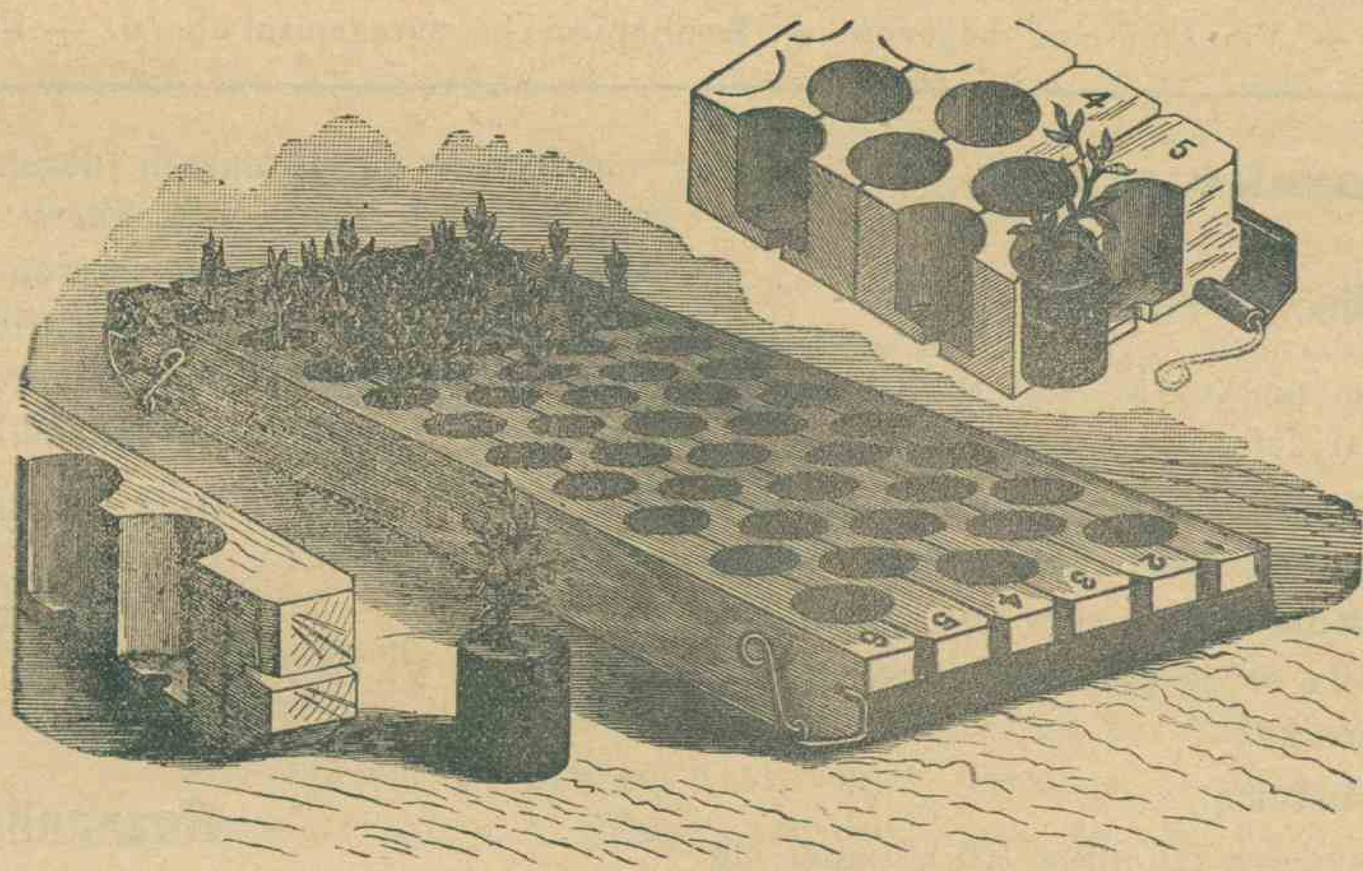

Podoba 1. in 2.

Učitelj se dandanes toliko lahko izuri in izuči v kmetijstvu in sadjarstvu, da mu ni potreba poskušati šele samemu, ako dobi v oskrbo šolski vrt in pouk v tej panogi. Saj pa je tudi dobro preskrbljen z učnimi knjigami, kajti poleg mnogih nemških knjig poučujeta ga med drugimi slovenskimi knjigami obče znano Pirčevo „Vrtnarstvo“ in Dolenčevo „Sadjarstvo“. Tako srečna pa ni učeča se mladina. Ona nima niti ene učne knjige, katero bi mogla, bodisi pri pouku samem, ali pa zlasti kadar izstopi iz šole, rabiti. Vse dosedanje knjige o kmetijstvu in sadjarstvu so za mladino preobširne. Treba je, da se ji da v roko taka knjižica, po kateri se v šoli uči in katere tvarina ji je vsa znana. Tako knjigo, ne prepisano iz strokovnih knjig, temuč zloženo na podlogi izkušenj pri praktičnem pouku v šoli in sicer iz skušenj vseh učiteljev, sestaviti in dati mladini, bodi skrb vseh nas učiteljev. Pri dandanašnjem pouku v kmetijstvu in sadjarstvu po ljudskih šolah pa učitelji nimamo nikakega predpisanega učnega načrta niti določne učne tvarine, niti učbe, po kateri bi poučevali. Vsak poučuje po svoje. Zedinimo se in določimo si enoten učni načrt, enotno učno tvarino in učbo kmetijstva in sadjarstva po šolah našega okraja. V to svrho podajem Vam učni načrt, učno tvarino in učbo, po kateri uže nekaj let poučujem v ljudski šoli Dolenje-Logaški. Vem, da ta razdelitev ne bode ugajala popolnoma vsem krajem, večkrat se praktične vaje vsled vremena tudi ne morejo tako vršiti, a učitelj si v takem slučaji lahko sam pomaga. Prosim Vas, preberite in preudarite na vse strani ta načrt, in v dan konferencije naj se po izkušnjah strokovno pretrese, in potem na podlogi tega z združenimi močmi napravljenega načrta, spiše metodično navodilo za pouk v kmetijstvu in sadjarstvu za ljudske šole našega okraja — knjižica primerna mladini.

Učni načrt in učna tvarina.

Kmetijstvo in sadjarstvo poučuje se v ljudski šoli v Dolenjem Logatci po 50 ur na leto; 25 ur je teoretičnega pouka in 26 ur praktičnih vaj na šolskem vrtu in sicer po eno uro teorije in eno uro prakse v vsakem tednu. Poučujejo se dečki 3. razreda in iz ponavljalne šole. V tem tečaji si morajo pridobiti otroci:

1.) nekaj znanja o kmetijstvu sploh,
2.) korenito znanje o sadjarstvu,
3.) nekoliko vednosti o zelenjadarstvu in cvetličarstvu,
4.) vednost o kmetijskih postavah.

V. Ribnikar.

(Konec prih.)

*) Predlog za letošnje okrajno učiteljsko zborovanje v Logatci, da se namreč izda za Logaški okraj učni načrt z učno tvarino in učbo za pouk v kmetijstvu in sadjarstvu po ljudskih šolah ter na podlogi tega spiše metodično navodilo za pouk v kmetijstvu in sadjarstvu — knjižica primerna šolski mladini. Ta predlog pošlje se vsem šolskim voditeljem tega okraja mesec dni pred zborovanjem v pregled, da lahko na dan konferencije vsak svoje izkušnje v tej reči objavi.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 97. Kupil sem lani na Čateži na Dolenjskem belega vina, katero mi je došlo ob najhujši vročini, t. j. 25. julija. Pretočil ga nisem precej, in po-

kvarilo se mi je tako, kakor kaže pridejani uzorec. En sod istega vina pa je ostalo zdravega. Ko sem bil zapazil, da vino šumi, hitro sem ga pretočil, a pomagalo ni nič. Ali se da vino na kak način popraviti, da bi bilo za rabo, vsaj za jesih? (D. Č. v J.)

Odgovor: Vino je zavrelo, t. j. vnelo se je gnilo kipenje beljakovin. Zavrelica se sploh rada prikaže pri nizkem vinu, a še toliko rajša, ako ni vino dostikrat in redno pretočeno, kakor je žalibog na Dolenjskem navadno. Da se Vam ga je izpridilo le en sod, prihaja po našem mnenji od tod, ker ste skoraj gotovo kupili velik sod vina, in ga pretočili v dve manjši posodi. V eno posodo je prišlo prvo, t j. bolj čisto vino. To je ostalo zdravo. V drugi sod je prišel ostanek, in ž njim tudi manj ali več drožja, katero se je vsled vročine, oziroma kipenja, vzdignilo, pričele gniti (če ni uže poprej začelo) in naredilo iz vina zavrelico.

Sicer pa Vaše vino ni posebno močno bolno. Po svoji izkušnji Vam priporočamo, kar smo lansko leto z najboljšim uspehom naredili pri nekem enako bolnem, a uže bolj pokvarjenem vinu. V posodo z bolnim vinom denite na vsak hektoliter vina $^1/_2$ $^k/_g$ dobro stolčenega kovaškega oglja, vsaj toliko drobnega kot proso. Nadalje pridenite na vsak hektoliter 20 gramov citronove in 5 gramov salicilne kisline. Obojo kislino kuhajte na vinu toliko časa, da se raztopi, in vlijte potem raztopljeno in ohlajeno v bolno vino. To vse bodi v njem kakih 5 dni, in pomešajte vino z drogom vsak dan tolikokrat le mogoče, če tudi vsako uro. Čez 5 dni nehajte mešati in čakajte, da se vino učisti, in potem je pretočite. Skoraj gotovo bode Vaše vino ozdravelo, gotovo pa bode pitno in nič več se ne bode kvarilo. Veselilo nas bode, ako nam sporočite ob uspehu.

(Dalje prihodnjič.)

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

168.

Blodenje po lesu. Novi nemiri.

Nekega dne za večera je prišel naš kovač povedat, da je slišal o novem rušu (najdišču zlata), ki ni daleč. Hotel je mojega konja na posodo, da pojde zjutraj tje pogledat. Naši konji so cel dan hodili in se pasli po lesu. Samo na večer smo jih poiskali in napojili, potem pa zopet spustili v les. Kovač je pripeljal konja z lesa in zjutraj je res odjezdil. Koj drugega dne se je povrnil z novico, da je našel tisto mesto, ali treba je koj iti tje, da nas drugi diggerji ne prehité.

Spočetka nas ni veselilo, da bi se prestavili, ali kmalu nas je nesreča sama prisilila na to. Nekega večera, ko je drug moj uže spal, delal sem jaz še pod zemljo. Kar nenadoma udari voda s tako silo, da me je na tla podrla. Jašek je bil 17 črevljev od mene, in voda je čedalje huje bruhala. Brzo zletim k jašku, kjer je od vretena visela močna vrv. Vode se je nateklo uže za dva črevlja in je še vedno drla. Eden skok in uže sem se držal za vrv, po katerej sem splezal na dan kakor dimnikar. Sedaj ni kazalo drugo kakor poslušati svet kovačev. Zložili smo zjutraj platnene stane in vse narodje na dva voza, v katera smo vpregli naše tri konje; četrtega konja, ki ga je bila sama kost in koža, privezal je kovač zadaj k vozu.

Čez dve uri smo prišli na razsežno ravnino. Vroče je bilo tako, da smo odložili z ramen rance, v katerih smo nosili živila in druga različne potrebne reči. Kmalu potem smo slekli tudi suknje in izzuli črevlje ter vse pometali na vozova. Konji naši niso mogli skoro več naprej radi žeje, vode pa ni bilo nikjer. Čedalje huje je peklo. Počasi smo lezli naprej s suhim grlom, da smo slednjič pozno popoludne prekorakali širopusto ravnino, in dospeli na rob divje krajine. Kopanine, kamor nas je kovač vodil, niso bile posebno daleč, in ker midva z Angležem nisva vedela, kje je tisti kraj, zaupala sva se do celega vodstvu njegovemu.

Potovanje je bilo zelo neprijetno. Kovač je vedno švigal po konjih, da nismo stali. Na vso jezo nam je pal še stari konj za vozom, in z vsem trudom ga kovač ni mogel spraviti na noge. Kljuse se ni premaknilo z mesta. Zapuščala nas je potrpežljivost, ker se je uže mračilo. Ko smo sprevideli, da konja ne spravimo po koncu, sklenili smo, da ga pustimo in gremo dalje. Ko sta drugova odšla, ogledam še en pot konja. Kljuse je bilo od žeje in hoje tako zdelano, da sem menil, vsak čas se bode stegnilo. Toda zgodilo se je, česar nisem pričakoval, mrcina se je začela po koncu spravljati. Priskočim in jej pomagam. Res jo spravim na noge in obdržim. Drugova moja sta naredila med tem uže dober kos pota in le tako kakor v megli sem videl še vozova se premikati. Bil je skrajni čas, da se podvizam. Prijel sem konja za uzdo in korakal ž njim dalje. Šla sva počasi, in bal sem se, da mi zopet pade na tla.

Vozova sta zavila uže davno v jarek, in ju nisem več videl. Vendar se nisem dosta zmenil za to, saj je kolovoz mi dosta jasno kazal smer, pokateri sta tekla. Siloma sem vlekel konja za seboj, klestil mu s potoma grmovje, ki se je po tleh plazilo. Stopinje mojih drugov se tudi niso več poznale, pot je bila namreč kamenita. Ker ni bilo videti nobenega izhoda od tu, preverjen sem bil, da korakam še vedno v pravem smeru za njima. Najhujše mi je bilo to, ker sem golonog, in z vednim stopanjem po drobnem kamenju in bodečej suhljadi sta se mi nogi uže tako poškodovali, da sta krvaveli.

Slednjič obstanem pred prijetno dolino, krog in krog je bil lep les. Tu pustim utrujenega konja na travi, jaz pa skočim pogledat za svojimi sopotniki. Hitro sem

preletel dolino do tje, kjer se je v stran zavila v skalnat jarek. Komaj sem uže sopel, tako sem divjal, da bi še o pravem času naše dohitel. Kedaj pa kedaj sem obstal in na uho vlekel, ker sem bil preverjen, da mi bodeta drugova dajala znamenj. Ali nič ni bilo vjeti na uho, kajti po lesu se je razlegal vrišč raznih živalij. Zašel sem dosta daleč v les, a vozov ni bilo oslediti. Tudi mi ni šlo v glavo, kako sta mogla vozova priti s tega skalnatega kraja. Z vseh strani so strmele grozne skale in visoki vrhovi, ki so zapirali pot. Le krenem na to, le na uno stran, pretaknem vso okolico, ali nikamor nisem vedel. Gotovo sem zašel.

Sklenem, da stopim še na bližnji vrh. S težavo sem se spraskal po strmih skalah gori in gledal na vse strani, da bi morda ovčarno zagledal. Ali kamorkoli sem se ozrl, povsodi vse sam les in nikje nobenega izhoda. Sprevidel sem, da nocoj ne pridem nikamor. Spomnil sem se konja, ki sem ga pustil v dolini, Brzo zletim nazaj. Ker je bilo uže tema, kraj pa neznan, zmešal sem se tako, da nisem opazil, da vedno dalje v les rijem. Slednjič sem bil tako utrujen, da nisem mogel več naprej. Poiskal sem primernega mesta pod drevesom in legel.

Preden se je zdanilo, bil sem na nogah, da bi pred kot pred poiskal izhoda. Bil sem v zadregi, na katero stran naj bi se obrnil, zakaj z včerajnim beganjem z mesta na mesto in radi teme sem taho zablodil, da nisem vedel čisto nič, kje sem. Po vrhu sem čutil, da sem slab, ker od včeraj nisem imel nič v ustih. Zlezel sem zopet na nek vrh, gledal na vse strani, in tu sem opazil v daljavi razkropljeno govejo čredo. S tega sem sodil, da mora tu blizu biti ovčarna. Preletel sem več gričev in dospel na planjavo, na katerej sem na veselje svoje zagledal nizko poslopje obrobljeno z gostim drevjem. To je bila ovčarna.

Dva ovčarja sta sedela pred hišo. Začudila sta se, ko sta me zagledala v enej sapi, brez črevljev in brez suknje. Povedal sem jima vso dogodbo s konjem. Milovala sta me. Koj sta mi prinesla kos mesa in kruha, potem pa sedla prav k meni in gledala s pravim veseljem kako sem slastno jedel. O kopaninah nista vedela prav nič povedati.

Unejevoljen odrinem dalje. Tu zagledam proti sebi z navršja stopati dva potnika, ki sta uže z daleč udarila v glasen smeh. Ko smo se srečali, vprašala sta me napreje, kje sem konja pustil. S tega nepričakovanega vprašanja sem povzel, da uže vesta o nezgodi, ki me je zadela. Povedala sta mi, da je bilo za večera veliko popraševanja po meni, ko sta me drugova v kopaninah pogrešila. „Le hitite," dejala sta, „dokler se ne odpravijo v les iskat vas." Zletel sem na navršje, od koder sem vse kopanine pregledal. Tem kopaninam se veli Cuningham-Creek.

Drugova in druge možake sem uže dobil na iskanje pripravljene. Zveselili so se, ko sem stopil mej nje. Ne morem povedati, kako sem potem sladko spal. Drugega dne za rana sem šel s kopanin. Ko sem šel dobre pol ure in postal na malem griču, zagledam na veliko svoje veselje kljuse naše pasti se blizu v dolini. Sedaj še le mi je bilo jasno, kako globoko sem bil v les zabredel, ne sluteč, da sem uže na cilju svojemu potu. V Cuningham-Creeku nismo dolgo ostali, kmalu so namreč raznesli novico, da so za Lampingflatom osledili novo žilo zlata. Nobeden ni hotel več tu ostati, vsak je gledal, da pred kot pred odide.

Tudi mi smo se vzdignili v Lampingflat. Na potu smo slišali pokanje kanonov. „Aha!" dejal sem drugovoma, „diggerji se bijejo s Kitajci in vojaki." Kmalu je strel utihnil. Pozneje smo izvedeli, da so slavili rojstni dan angleške kraljice.

V Spring-Creeku blizu vode smo postavili stane, in drugega dne smo šli k zlatej žili. Govorica ta pot ni lagala. Zlato se je pokazalo, pa tudi cele čete diggerjev z vseh krajev. S težavno sem dobil še toliko prostora, da smo mogli pričeti s kopanjem. Prikopali smo uže 12 črevljev globoko, toda Angež je vedno mrmral, češ, da je to delo pretežavno in nepotrebno, da nič ne kaže, in res smo naposled pustili vse. Za nami se je oprijela opuščene jame druga družba, ki je kopala dalje in v globini 32 črevljev je zadela ob zlato.

Ta čas so se vzdignili diggerji zopet na Kitajce. Mnoge so nevarno pretepli, mnoge v les zapodili, mnoge tudi izplenili. Kmalu so prišli komisarji preiskavat, kdo je Kitajce izplenil. Tu je bilo namreč do 50 policajev. Zaprli so 20 diggerjev. Ko se je to po okolici razneslo, nastal je grozen krik, in vse je letelo v Lampingflat nad komisarje, da zaprte izpusté. Z ene strani na navršju se je postavijo več stotin diggerjev, a z druge strani za strugo, kjer je policija, postavili so se policaji. Policija ni hotela izpustiti zaprtih. Slednjič je eden seržant ustrelil na drugo stran, da bi strah naredil. Na to so diggerji, ki so imeli puške in revolverje, začeli strelati na policaje, a uni na ljudi. Eden naših je pal; bil je oženjen in je imel več dece. Policaji so se koj umaknili v poslopje in priprte izpustili. Na to se je vlil dež, ki je vse razgnal. Po noči pobegnili so komisarji s policaji v Bathurst, 80 angleških milj od Lampingflata. Zjutraj je policija pogorela. V 14 dneh so prišli vojaki in pripeljali dva kanona. Polovili so več možakov, katere so potem odgnali k nadsodišču. Ali vse so izpustili. Govorilo se je, da v dveh letih ne bode nobenega Kitajca več v Koloniji. Ali dve leti sta uže davno pretekli, in Kitajci se še vedno šopirijo po Avstraliji.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Do minule nedelje bil je državni proračun že dognan do pravosodnega ministerstva in slovenski poslanci rešili so vsi po skupnem dogovoru oddeljene jim naloge

častno. Zato jim je došlo tudi pohvalno priznanje, izrekoma od koroških in primorskih rojakov. Kot zadnji govornik pri pravosodnem ministerstvu pride na vrsto poslanec Miha Vošnjak.

Kot živahne prizore nam je do sedaj omeniti v splošni razpravi govor ministra Dunajevskija in govor Plenerjev, potem pa minuli petek govor poljedelskega ministra grofa Falkenhayna o socijalnem vprašanji in pa zopet ugovor Plener-jev. Kot prvi govornik pri poljedelskem ministerstvu govoril je protisemit Vergani, ki je pogostoma imenoval milionarje, pred pa je že govoril Bärenreuter o osnovi 4. stanu delavcev.

Grof Falkenhayn odgovarjal je, da se delavci ne smejo snovati kot poseben stan, ker tak ni, temveč, da se mora uvrščati onem vrstam družbe, pri kateri sodelujejo. Ako bi se snoval kot lastni stan delavcem, potem dobimo takoj še peti stan, delavcem pa ne bode pomagano, temveč stanje njihovo bode celo slabšano.

O kapitalu in milijonih pa je rekel minister, da je denar za gospodarstvo potreben, ker sicer peša in ne sme se klicati med svet o kapitalu z namenom, zbujati s tem zavist manj premožnih in ubogih ljudi, varovati pa je treba, da ocena denarja ne postane malikovanje zlatega teleta. Človeški družbi treba je vernosti, vere v neumerjočost duše, spolnovanja 10. zapovedi Božjih, izrekoma spolnovanja 4. zapovedi, ker sicer tudi državi ne bode mogoče, družbo človeško varovati zoper prestopanje 7. zapovedi.

Tako kršansko govorjenje z ministerskega sedeža zbodlo je hudo maloverne in brezverne kolovodje na zborniški levici, izrekoma pa še to, da je minister govoril o dolžnosti spolnovanja 10. zapovedi Božjih. Urno so stikali glave in hitro je bil storjen sklep, da naj načelnik levice zavrne take besede ministrove, katerih pa, kakor se je pokazalo celo poslušal ni.

Pri volitvi glavnega protigovornika izbran je bil od levice njen nečelnik Plener, ki je z veliko samozavestjo trdil, da se, kakor zgodovina priča, človeška družba snuje po gotovih naravnih zakonih, ne pa po načelih, katera si izmislijo kakovi ljudje ali celo ne po kršansko-socijalnih načelih, katere je minister razvijal brez povoda in kakor on misli, brez dogovora z drugimi členi vlade. Zavračal je potem tako govorjenje z ministerskega sedeža doli kot nepristojno ter hotel ministra zavračati, kakor političen velikaš ali kakor učitelj svojega učenčeka v šoli. Konečno pa je še celo rohnel, ko je slabo poučen o govoru ministrovem, mislil da je ta hujskal zoper kapital z besedami o plesu krog zlatega teleta.

Za Plenerjem je predsednik takoj in preden je bilo ministru mogoče oglasiti se k besedi, besedo dal dr. Vitežič-u, takoj za tem pa vkljub pred sklenjeni razpravi, poprime besedo ter reče: Zljubilo se je gospodu poslancu Plenerju zavračati moj prejšnji govor kot nedostojen in na to moram zavrniti da sem 60 let star, 11 let minister, parlamentarno delujem od leta 1867. in zato nisem voljen o potrebnem dostojnem postopanji na tem polji od nikogar sprejemati zavračanja ali podučevanja tudi ne, ako bi bil to vodja velike parlamentarne stranke, zatoraj odločno zavračam neosnovan napad poslanca Plenerja.

Glede trditve Plenerjeve, da bi bil minister hujskal zoper kapital, pa ga on zavrne s tem, da prečita stenogram iz katerega je razvidno prav nasprotno in minister izreka pričakovanje, da bode Plener toliko pošten, da bode to tudi očitno pripoznal.

Plener je na to odgovarjal, je sicer pripoznal, česar ni mogel tajiti, toda, ne z ono pošteno možatostjo, s katero zadostenje daje viteški značaj, ampak vil se je in izgovarjal, kakor na napačni poti zasačen mladenček, ki cinca in cinca namesto, da bi naravnost pripoznal zmoto ter rekel ne zamerite mi, pomota je bila.

V celi zbornici imel je ta dvoboj toliki vtis, kakoršnega je redkokedaj videti, ministru čestitalo se je z desnice, pred se mu je živahno dobro klicalo. Plener pa je sam sedel na svojem sedežu, vsa levica se ga je sramovala in ogibala in na glas ga obsojala zavolj takega osmešenja. Stari Herbst muzal se je hudomušno tako, da mu je bilo na obrazu čitati veselje na sramotnem spodrsnenji mladega tekmovalca. Po daljnem očividnem poparjenji, bil je Scharschmid prvi, ki ga je prišel tolažit, gotovo v ta namen, da se je časništvu dal ukaz to dogodbo v prvi vrsti zamolčavati, v drugi pa presukavati tako, da Plener še vedni ostaja v svitu zmagovitega boritelja proti mračnjaštvu. In res, kdor je drugi dan bral dunajske liste razun „Vaterland-a“ in „Wiener Zeitung“ ni zvedel druzega kakor to, besede stenograma bile so zamolčane in celo stara vladna „Presse“ rekla je, da je minister teško v soglasji s svojimi ministerskimi tovariši.

Iz državnega zbora.

Budgetna razprava 1890.

Govor poslanca Šukljeja

v državnem zboru dne 19. aprila 1890.

(Dalje.)

Obrnem se sedaj k političnemu delu svojega govora in pričnem s češko-nemško spravo, ki je takorekoč *pièce de resistance* letošnje budgetne debate. Smem poudarjati tudi v imenu svojih slovenskih tovarišev v zbornici, da ne nasprotujemo spravi in srčno želimo miru med narodoma, ki bivata v lepi češki domovini. (Dobro! Dobro! na desnici.) To moramo storiti na korist avstrijske države (Dobro!), to storimo tudi v narodnem oziru. Ponavljam, na korist avstrijske države, in se strinjam z mnogimi predgovorniki.

Vsiljuje pa se vprašanje: Kako pa naj obstoji država, kako se razvija, kako upira gibanju in viharjem prihodnjosti, ako se ne zjedinimo o narodnostnem vprašanji ter ne končamo tega prepira? Gospoda predgovor-

nika dr. pl. Plener in dr. Steinwender sta z vso pravico včeraj opozarjala na socijalno vprašanje.

Vsi čutimo, da vre. Zdi se mi, da porodni popadki novega družbenega reda napadajo socijalno telo. Socijalno vprašanje se širi in država ima resno nalogo, da se loti rešitve tega vprašanja. Kako pa bode to mogoče, ako oni možje, ki zastopajo politično moč v državi, le na to mislijo, kar razdružuje, in na to pozabljajo, kar druži? (Dobro!) Rečem pa tudi, da v narodnostnem oziru želim konca narodnostnih naprotij in prepirov. Ne more se mi ugovarjati, da pošteno ne zastopam stvarij svojega naroda. Narodnostnemu boju se ne umaknem, kjer se mi zdi potrebno; toda nočem ga *grand même,* in prepričan sem, da uničujemo mnogo moči v narodnostnem boji, katero bi po pošteni spravi mogli porabiti na drugih poljih z mirnim in pozitivnim delom. (Dobro!)

Ako se nam posreči, da dosežemo tako spravo, mnogo močnejše bode naše gospodarsko in duševno življenje. Korist bi bila na vseh straneh; toda pogoj je, da se doseže poštena nagodba. Kar se tiče češke sprave, je moja misel, da je potrebna; vendar pa so vzroki, ki utegnejo ovirati njeno izvršitev, njeno trajnost. Nočem kritikovati malo primerne vladne politike na Češkem, osobito nasproti Mladočehom. Dovoljujem pa si označiti svoje stališče nasproti besedam g. poslanca za Rovdnico.

Poslanec dr. Gregr je skušal dokazati, kako škodljiva bi bila češka sprava koristim njegovega naroda. Pečal se je mnogo v govoru z državnim pravom; odgovor je že dobil, dostaviti hočem le še kratko opomnjo. Znana je beseda Mirabeau-a, ko so zasmehovali Robespiera, čegar poznejšo veljavo še nihče ni slutil. Rekel je o njem: „Ta mož veruje, kar govori.“ Naravnost priznam, da sem pazljivo poslušal g. dr. Gregra. Spoštujem njegovo nenavadno govorniško nadarjenost, toda nisem dobil prepričanja, da on tudi veruje to, kar je govoril o državnem pravu.

(Dalje prih.)

Govor poslanca dr. Ferjančiča

v državnem zboru dne 22. aprila t. l.

(Dalje).

Navel sem to, da označim moža, ki se je postavil na čelo društva „Dante Alighieri“. Ruggero Bonghi je označil smoter društva v tem smislu, da mu (društvu) pripada naloga, obvarovati propada one dežele, katere sme Italija zahtevati po narodnem pravu. Rekel je: „Dante je se svojo lučjo prepodil srednovečno temo. Dal Bog, da društvo, ki se je ustanovilo pod njega imenom vspeva v to ime, da ne potoneta italijanska kultura in italijanski jezik v ptujem nalivu.“

Še jasnejše nam je smoter tega društva v društvenem organu povedal Giacomo Venezian, ko je govoreč o položaju Italijanov v raznih delih sveta — rekel (čita): V Tridentu postavili so spomenik nekemu staronemškemu pesniku, ker nas hočejo izzivati. (Klici: Bolzan!) Ob mejah Beneških čuje se kričanje Srbov in Hrvatov, kateri nočejo dopustiti, da se postavi spomenik slavnemu Dalmatincu Nikolu Tomazeju“. Mimogrede bodi omenjeno, da to ni res. (Čita): „Slovenci pogledujejo poželjivo po Furlanskih planjavah in njih apostoli napovedujejo po propovednicah in po cestah vojsko italijanskim rojakom. Društvo „Dante Alighiere“ kliče Italijanom, da se postavijo v bran. Kdor ljubi domovino svojo, mora ž njimi. Italija mora pomagati Italijanom, borečim se za najsvetejša prava.“

Taki so torej nameni, tak je smoter tega društva. Ako pripomnim, da je društvo to stopilo na mesto „Odbora za Trst in Trident“, izvel sem — tako mislim — le posledico iz istin, po meni navedenih. Postavljenje spomenika v Tridentu ni torej druzega, nego protiavstrijska demonstracija. (Ugovarjanje.) Uverjen sem, da je mnogo mest po Italiji, katera pogrešajo kinča Dantejevega spomenika in vendar so izbrali uprav Trident za to, da se najprvo tam postavi Danteju spomenik.

Nabira se po vsej Italiji in nabirajo tudi po avstrijskih mestih, kjer stanujejo Italijani. Trident je podaril 10.000 lir, ker menda nemajo v blagajni svoji avstrijskih goldinarjev (Poslanec dr. Lorenzoni: Še več!) in Tržaški listi nam uprav sedaj javljajo, s kakim entuzijazmom je Tržaški mestni zastop v sobotnej seji dovolil svoto 1000 gld. v ta namen, temu društvu in s takimi cilji.

Ker torej postavljenje Dantejevega spomenika ni druzega, nego demonstracija proti Walterjevemu spomeniku, menim, da ni žalil duha velikega pesnika oni, ki je dal na pozive za nabiranje prilepiti listke, na katerih se je čitalo: Polenta no monumenta. (Poslanec dr. Lorenzoni: Bravo!)

Ako še nadalje navedem, da je nekov Bidischini podaril mestu Tržaškemu nekaj relikvij iz zapuščine Garibaldijeve — kakšne relikvije, se nam ne pove — in ako povem, da je nekov Rimski odbor zaključil, da se te stvari toliko časa ne izroče mestu Tržaškemu, dokler se Trst ne loči od Avstrije in se združi z Italijo — pojasnil sem — tako menim — na nekaterih izmed obilih prikazni delovanje in spletke irredente, pojavljajoče se izven črnorumenih kolov.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Dobrova. 12. maja. (Javna zahvala in drugo). Dobrotnik, kateri pa noče, da bi se ga javno imenovalo, naročil je naši šoli za celo tekoče leto „Vrteca“.

Slavni deželni odbor kranski poslal bil je meseca svečana več odtisov „Navodilo“, kar se je razdelilo bilo med ponavljavce tukajšnje šole, česar bili so zelo veseli.

Slavno c. kr. gozdno nadzorništvo, nakazalo bilo je tej šoli iz c. kr. osrednje gozdne drevesnice pod Rožnikom 5000 vrbovih sadik brezplačno, katere prejele bile so se dne 21. marca t. l.

Vsem tem trem dobrotnikom izreka se s tem v imenu tukajšnje šolske mladine, oziroma cele šolske občine, najpresrčnejša zahvala ter se jim iz dna srca zakliče: Bog Vam stokrat plačaj.

Naša šolska mladina je med zimo in ob začetku pomladi prav pridno vničevala glogovega belina; od dne 21. januvarija, pa do dne 13. aprila t. l. nanesli so bili šolski otroci v šolo nič manj nego 30 kilogramov in 460 gramov belinovih zapredkov. Med tihim tednom začele so bile iz teh zapredkov male gosenčice lezti; površje nabranega kupa bilo jih je kar gosto nasuto; ob tej priliki se je marsikakega nevernega Tomaža prepričalo, da je bila njegova dotedanja trditev: „V tem suhem in razcofanem listji ni prav nobene gosenice več“ ničeva, ker prepričan bil je ravno nasprotnega. Prav veliko te grdobije pokončali so pa otroci sami sproti tudi doma. Kar so bili pa v šolo donesli, avtodafiralo se je v pričo njih vse še o pravem času popolno in totalno. Sedaj napovedali so pa otroci tudi „majevcu“ prav pošteno vojsko.

Vrbovih količkov posadilo se je 4700 na nek nov nasip ob vodi Gradaščici tam pod Malnerjam; pri tem delu pomagali so šolski otroci, da se praktično vežbajo ter tudi nekaj odraščenih; 300 sadik odstopilo se je pa posestniku, po domače Bojtu, iz Švice, da je ž njimi nek vsipasti se breg nasadil.

Vrbe so se prav dobro prijele; sploh vse so ozelenele in rasto, da je veselje; nekatere pognale so uže nad decimeter dolge poganjke. Brez posebne nesreče ne bode več z lepo na tem mestu Gradaščica svojega brega prestopala.

Pri delih na šolskem vrtu nam je pa povelikonočno deževje prav grdo nagajalo; letošnje požlatnjence posadili smo še le prve dni tega meseca, pa so večinoma do danes tudi uže vsi ozeleneli.

Sadno drevje v tem kraji, kakor stari ljudje trdijo, še ni nikdar tako sploh in tako obilo cvetelo, nego letos; le na onem drevji pogreša se cvetje, koje bile so lansko leto gosenice v prvi rasti popolno oglodale. Črešnje, hruške in zgodna jablana ocvetela so bolj ob deževnih in južnih dnevih; bolj pozne jabolčne sorte cveto pa sedaj še dosta ob vgodnem vremenu. Bog daj, da bi bilo ob jeseni tudi kaj prida tresti!

Ozima in druga fruga na polji je krasna; mlake, travniki in pobrežne senožeti obetajo obilne krme.

Lepe šmarnice obhajajo se tukaj vsaki dan, izvzemši nedelje in zapovedane praznike, zjutraj o 5. uri prav spodbudno; ob nedeljah je pa ta pobožnost združena z popoludansko službo božjo; ljudje se jih v obilnem številu vdeležujejo.

Zdravstvo je, hvala Bogu, na vse strani kaj povoljno.

M. Rant.

Iz Ljubljane. — Dolenjska železnica. Najveselejša novica minulega tedna za Kranjsko deželo je gotovo ta, da je državni zbor sprejel zakon o zgradbi dolenjskih železnic. Pri sklepanji samem ni bilo nikakoršne razprave. Poročevalec poslanec Šukljе predlagal je z ozirom na znano tiskano poročilo načrtu zakona pritrditi, in ker se nihče ni oglasil k besedi, bilo je sklepanje gotovo z vštetim glasovanjem v tretjem branji v dveh minutah. Dežela je po pravici hvaležna vsem onim, ki so v teku minulih 20 let in izrekoma tudi v zadnjih mesecih delali za dosego te pomenljive železniške proge in zahvale prihajajo tudi z vseh prizadetih krajev Dolenjske. Izrekoma Novomesto imenovalo je s tega povoda za svoje častne meščane ministerskega predsednika grofa Taaffe-ja, trgovinskega ministra markiza Baquehem-a, barona Schwegelna in poslanca Šukljе-ja.

— V **državnem zboru** bliža se budgetna razprava svojemu koncu. Pri poljedelskem ministerstvu govoril je dr. Poklukar ter je v obče priporočal vladi in poljedelskemu ministerstvu zlasti one dežele, v katerih se vremenske nezgode pogostoma ponavljajo. Glede kranjske dežele priporočal je govornik vladi: izdatnejši poduk v kmetijstvu na ljubljanski pripravnici, izdatnejše pomoči pri živinoreji in pogozdovanji, posebno v obeh kraških okrajih, posebno pa je kazal na velikanske škode, katere prizadevajo povodnji na ljubljanskem močvirji ter je priporočal kar najhitrejše priprave za njegovo osušenje.

— **Državnim poslancem slovenskim** došle so zahvalnice od katoliških političnih društev v Ljubljani in Celovcu in pa od društva „Edinost“ v Trstu.

— **Lokalna železnica iz Ljubljane v Kamnik.** Poroča se nam: Graditev te železnice vidno napreduje. Več stotin zidarskih, tesarskih in drugih delavcev je na delu. Pretečenega meseca pričele so se visoke zgradbe na bodočih postajah; sezidalo se je tudi veliko število prelazov pri Črnučah. Na ljubljanskem kolodvoru državne železnice, kakor tudi v jarkih na levem savskem bregu pri Črnučah je vse živahno in nasipi vidno rastó. Na savskem mostu je tudi železna zgradba sostavljena. Pri tem marljivem delu se bode železnica gotovo še na jesen t. l. prometu izročila, sosebno ako o prašanju glede kolodvora v Kamniku in o raznih še tekočih stavbenih načrtih še pravočasno odloči politična oblast in se ne delajo napredovanju stavbe administrativne težave, kakor se je vsled ovadbe neke občine po pomoti na neki točki železnice od orožnikov ustavilo delo, za katero se je stavbeno dovoljenje že koncem novembra t. l. podelilo. — Dne 17. aprila konstituiralo se je delniško društvo na Dunaji; pri tej priliki izkazali so koncesijonarji, da se je vplačala, kakor pravila zahtevajo, svota 360.000 gld., tudi podpisovalci delnic povabili so se po določbah družbenih pravil, da do dne 19. majnika drugih 20% odštejejo na Dunaji pri društveni blagajni. Da se ohrani jednotno dosedanje vodstvo tega podjetja, imenoval se

je prejšnji koncesijonar Oskar baron Lazarini pooblaščencem delniškega društva, kojega namestnik uraduje v Ljubljani na Dunajski cesti št. 21. Čujemo nadalje tudi, da se bode že prve dni meseca julija in sicer od Ljubljane naprej pričelo polaganje tira.

— **Matice slovenske odbor** je sklenil izdajati znanstven list „Slovenska Beseda“, kateremu naj bi bil glavni namen pospeševati razvoj našega književnega jezika ter določiti in utrditi njegov pravopis. Slovenska književnost zadnjih let nam kaže pri raznih pisateljih v pisavi vedno večjo različnost, celó znanstvene preiskave so izvedle različne zaključke. Ta pravopisna nedostatnost dela velike težave pisateljem samim, še večjo pa učiteljem ljudskih in srednjih šol. Da bi se pa v tem oziru dosegla jedinost, povabila bode „Slovenska Beseda“ vse slovenske jezikoslovce k skupnemu delovanju, da bi z znanstvenimi razpravami in z mirno kritiko sedanje pisave določilo prave oblike, odločno pa izpodbijali krive nazore; marsikaj se bode dalo le s samim porazumljenjem uvesti. Razpravljala se bodo torej v „Slovenski Besedi“ vsa vprašanja, tičoča se slovenske slovnice, katera še niso dognana ali še ne dosti razjasnjena; pri tem se bode določilo, koliko se je ozirati na etimologijo, koliko na zgodovinski razvoj in koliko na fonetiko sedanjega živega jezika. List bode pač odmenjen slovenskemu jezikoslovju sploh, vendar le v toliki meri, kolikor je potreba za rečeni namen. Vse dognane stvari se bodo zbirale, in kadar se bode na podlagi teh beležkov mogla izdati slovenska pravopisna knjižica, tedaj bode „Slovenska Beseda“ zvršila svojo glavno nalogo. „Slovenska Beseda“ bode nadalje pospeševala pravilni razvoj slovenskega besedja v slovarskem oziru in si torej prizadevala k temu pripomoči, da se natanko določijo pomeni besedam, kjer se kaže razlika v rabi, da se bode strokovno nazivoslovje (terminologija) razvijalo po svojstvu in pravilih slovenskega jezika, in da se bode jezik bogatil iz nikakor še ne povse razkritih zakladov narodnega govora; v ta namen bode list tudi prinašal iz raznih krajev zbirke takih besed, ki so ali sploh manj znane, ali imajo v različnih krajih različen pomen. Najpripravnejši bodo v obče kratki spisi, ki se bodo držali omenjenih mej, sprejemale se bodo pa tudi kritike vseh slovenskih knjig z ozirom na njih jezik. Vse to se bode zgolj stvarno razpravljalo; mirni in stvarni polemiki, katera vodi polagoma k spoznanju resnice, bode „Slovenska Beseda“ na razpolaganje; a izključeno iz nje bode vse strastno in osebno napadanje in pikanje, za kar jamči vredništvo, kateremu je glede tega pridržana pravica, da popravi in zavrže vse, kar bi se ne ujemalo s tem načelom. Časopisa bode vsako leto na svetlo prišlo blizu dvanajst pol v nedoločenih obrokih, približno jedna pola vsak mesec. To podjetje je pa le tedaj mogoče izvesti, ako se pridobi dovolj sotrudnikov, ki bi list podpirali z rednimi spisi. Vrednik listu bode gimn. prof. A. Bartel v Ljubljani, kojemu naj se dotični dopisi pošiljajo.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Danes otvori cesar osebno kmetijsko in gozdarsko razstavo dunajsko, ki obeta postati jako zanimiva.

Državni zbor obeta sklenjen biti v teku tega tedna, kakor se sedaj misli v petek, potem se snide češki zbor prihodni ponedeljek, delegacije pa so sklicane za 4. dan junija. Pred sklepom državnega zbora sprejeti se ima razun proračuna, še postava, s katero se odpravijo mitnice od državnih mostov. Vlada zahteva, da se ima zato pomnožiti število mitnic na državnih cestah, budgetni odsek pa je to zahtevo vladno soglasno zavrgel in sedaj še ni dognano ali se vlada vda ali ne.

Gosposka zbornica ima, kakor se danes pričakuje, svoje delo dokončati v soboto.

Nemška. — Cesar imel je, kakor listi trdijo. hude borbe z Bismarkom zavolj njegovega vtikanja v politiko cesarjevo. Sodba o početji Bismarkovem je razun najtesnejših pristašov njegovih, splošno ta, da on najbolj škoduje svojemu imenu s takim malenkostnim godrnjanjem in nagajanjem. Novi kancler Kaprivi je v ponedeljek govoril v državnem zboru o kolonijalni politiki nemški rekoč, da je bil začetkom odločen nasprotnik tej politiki, ker je pa čast Nemške sedaj navezana na to politiko, ji sedaj ni več v toliko nasproten, toda gleda jo po vsem hladnokrvno, izreka pa takoj, da bode delal na to, da se pridobljeno ozemlje pripusti privatnim družbam. Govor Kaprivijev napravil je pri vseh strankah dober vtis.

Bolgarska. — V ponedeljek pričela se je v Sofiji konečna obravnava zoper zarotnika majorja Panica in njegove tovariše, ki so precej nevkretno pripravljal zaroto v ta namen, da se umori knez in pa ministri in da se potem Bolgarska izroči Ruski.

Zatožno pismo, ki je zelo obširno, kaže, da so pri tej zaroti v prvi vrsti sodelovale ruske uradne osebe, izrekoma nek diplomatični agent pri konsulatu v Bukarestu, tudi knez Dolgorukov se imenuje med sodelujočimi ruskimi osebami.

Zarota pripravljala se je že par let, iz zatožbe je soditi, da je bolgarska policija že zdavnej poznala te spletke, toda jih ni hotela razkriti toliko časa, dokler šc niso dosti dozorele in dokler ni imela dosti dokazov za sodelovanje Ruske. V letošnjih delegacijah je pričakovati zanimivih razprav o tem vprašanji, pri katerem bodo poslanci gotovo zahtevali na drobnih podatkov glede uradnega sodelovanja Ruske zoper življenje kneza vladarja in zoper evropejski mir.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasle dniki.